

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Kateřina Polomská

Finské akademické knihovny

Finnish academic libraries

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Marcela Buřilová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce PhDr. Marcele Buřilové za možnost vybrat si vlastní téma a její následné rady a podněty.

Mé díky také patří pracovníkům knihoven, se kterými jsem se v průběhu cesty po finských univerzitních knihovnách setkala, za jejich ochotu věnovat mi svůj čas, ukázat mi tamější knihovny a zodpovědět mé dotazy. Jsou to především:

paní Susanna Parikka, ředitelka knihovny Laponské univerzity v Rovaniemi;

paní Arja Juntunen, vedoucí Oddělení zákaznických služeb v knihovně Univerzity Východního Finska v Kuopio;

paní Marja Sarvilinna, vedoucí Oddělení plánování a rozvoje a asistentka ředitele knihovny Univerzity v Jyväskylä;

paní Saija Tapio z Administrativního oddělení Univerzity v Tampere,

paní Leena Järveläinen, hlavní informační specialista v knihovně Univerzity v Turku;

a dále pak pracovníci Národní knihovny Finska a knihovny Univerzity v Helsinkách.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 14. 5. 2012

.....

Kateřina Polomská

Abstrakt

Cílem bakalářské práce je popsat situaci univerzitních knihoven ve Finsku. V první části autorka uvádí několik základních informací o Finské republice a její historii, či struktuře finského školství. Následně popisuje organizační a legislativní problematiku finského knihovnictví a obecné aspekty univerzitního knihovnictví. Další část je již soustředěna na vybrané univerzitní knihovny. V práci jsou popsány fondy a služby šesti univerzitních knihoven (Univerzita v Tampere, Univerzita v Turku, Laponská univerzita, Univerzita Východního Finska, Univerzita v Oulu a Univerzita v Jyväskylä) a Národní knihovny Finska, kterou organizačně řídí Univerzita v Helsinkách.

Klíčová slova

Finsko, univerzitní knihovny, Národní Knihovna Finska, fondy a služby akademických knihoven

Abstract

The goal of this bachelor thesis is to outline the situation of the university libraries in Finland. In the first part, there is some basic information about Finnish republic and its history or the structure of Finnish education system. It describes the organization and law of Finnish librarianship and general aspects of the university libraries. Second part is focused on selected academic libraries. The collections and services of six university libraries (University of Eastern Finland, University of Jyväskylä, University of Lapland, University of Oulu, University of Tampere and University of Turku) together with The National Library of Finland are depicted.

Keywords

Finland, university libraries, National Library of Finland, collections and services of academic libraries

Obsah

Předmluva	7
1. Finské knihovnictví	8
1.1. Obecné informace o Finsku	8
1.2. Finské školství	9
1.3. Organizace a legislativa univerzitního knihovnictví	10
1.4. Univerzitní knihovnictví	13
1.5. Národní knihovna Finska	16
2. Finské univerzitní knihovny	25
2.1. Knihovny Laponské univerzity (Lapin yliopiston kirjasto)	26
2.2. Knihovny Univerzity v Oulu (Oulun yliopiston kirjasto)	29
2.3. Knihovny Univerzity Východního Finska (Itä-Suomen yliopiston kirjasto)	32
2.4. Knihovny Univerzity v Jyväskylä (Jyväskylän yliopiston kirjasto)	35
2.5. Knihovny Univerzity v Tampere (Tampereen yliopiston kirjasto)	38
2.6. Knihovny Univerzity v Turku (Turun yliopiston kirjasto)	40
3. Závěr	43
4. Seznam použité literatury	45
5. Přílohy	47

Předmluva

Tato bakalářská práce je zaměřena na akademické knihovny ve Finsku. Téma jsem si vybrala na základě své praxe, kterou jsem absolvovala v Helsinkách v roce 2010. Přestože jsem praxi nevykonávala přímo v knihovně, ale v jednom malém nakladatelství, během svého pobytu jsem navštívila jak Národní knihovnu Finska, tak i knihovnu Univerzity v Helsinkách. V září roku 2011 jsem se pak do Finska vrátila a navštívila další univerzitní knihovny; knihovny univerzit ve městech Rovaniemi, Oulu, Kuopio, Jyväskylä, Tampere a Turku.

V úvodu této práce nejprve nastíním některé základní informace o Finsku, které jsou nezbytné k pochopení některých skutečností a souvislostí ohledně finských univerzitních knihoven. Dále uvedu obecné skutečnosti z prostředí finských univerzitních knihoven, jako jsou organizace, přístup, či problematika uchovávání povinných výtisků, které jsou alespoň pro většinu univerzitních knihoven společné. Následně popíši historii, fondy a služby Finské Národní Knihovny, která (kvůli své historii a nadřazené organizaci) je ve Finsku považována spíše za univerzitní knihovnu. Dále se již budu věnovat vybraným univerzitním knihovnám.

V seznamu použité literatury jsou uvedeny oficiální zdroje finského univerzitního knihovnictví, jako jsou webové stránky ministerstev a jednotlivých univerzitních knihoven, ale většina informací byla načerpána osobní zkušeností. Knihovny jsem osobně navštívila a k dispozici mi byli i pracovníci knihoven, kteří trpělivě zodpovídali mé dotazy. Uvedené materiály byly studovány v angličtině, neboť angličtina je ve Finsku natolik běžným jazykem, že všechny informační zdroje existují i v této jazykové verzi.

Přílohy zahrnují fotografie interiérů a exteriérů vybraných knihoven, pořízené autorkou během let 2010-2011; tabulku s přehledem studentů na finských univerzitách v období 1981-2009; screen-shot vyhledávacího prostředí databáze Fennica; a organizační a výpůjční řád Knihovny Konsorcia Univerzit v Laponsku;

Ve Finsku existuje celkem 17 univerzit a 27 univerzit aplikovaných věd, ale popisovat všechny jejich knihovny by znamenalo výrazně přesáhnout rozsah bakalářské práce, proto se budu soustředit především na ty knihovny, které jsem navštívila, či které jsou nějakým způsobem zajímavější nebo důležitější než ty ostatní.

1. Finské knihovnictví

1.1. Obecné informace o Finsku

Finsko je republika o rozloze téměř 340 000 km² s počtem obyvatel kolem 5,4 milionu. 75 % rozlohy zaujímají lesy a 10 % vodní plochy. Hustota zalidnění je jen 17 obyvatel/km² a obyvatelstvo je soustředěno spíše ve městech na jihu země. Oficiálním jazykem Finska je finština a švédština. Většina materiálů je ale překládána ještě minimálně do angličtiny, někdy i ruštiny (vzhledem k počtu přistěhovalců). Hlavním městem Finska jsou Helsinky (založeny 1550), ale až do roku 1812 bylo hlavním městem první město založené ve Finsku (v 13. století) - Turku. Helsinky společně s přilehlými městy Espoo a Vantaa tvoří rychle se rozšiřující oblast "Velké Helsinky", kde žije až 1/4 Finů, a kde najdeme největší koncentraci univerzit.

Finsko má několikastupňový systém administrativního členění, který se často měnil. V současné době je nejnižším celkem obec, následuje okres a region. Regionů je v současné době devatenáct: Laponsko, Severní Pohjanmaa, Kainuu, Severní Karélie, Severní Savo, Jižní Savo, Jižní Pohjanmaa, Pohjanmaa, Pirkanmaa, Satakunta, Střední Pohjanmaa, Střední Finsko, Vlastní Finsko, Jižní Karélie, Päijät-Häme, Kanta-Häme, Uusimaa, Kymenlaakso a Ålandy¹. Do roku 2009 existovalo ještě šest provincií: Jižní Finsko, Západní Finsko, Východní Finsko, Oulu, Laponsko a Ålandy.

Fakt švédštiny jako oficiálního jazyka je zakořeněn hluboko ve finských dějinách. Kolem roku 1155 začali na území Finska přicházet švédští misionáři a o něco později se Finsko stalo součástí Švédského království. Pod švédskou nadvládou Finsko zůstalo až do roku 1809, kdy Švédsko postoupilo finské území Rusku. Rusko prohlásilo Finsko za autonomní velkoknížectví s vlastním zastupitelem. Na konci roku 1907 však Finsko vyhlásilo svou nezávislost, o dva roky později přijímá Ústavu a stává se republikou v čele s prezidentem. Avšak ještě během 2. světové války Finsko vedlo boje se Sovětským svazem o své území. Dnes je Finsko členem Evropské Unie (v roce 2002 přijalo Euro za svou oficiální měnu), Severské rady i OSN.

¹ Ålandy, situované na souostroví jihozápadně od Finska, jsou autonomní oblastí Finska. Úředním jazykem, na rozdíl od zbytku Finska, je tu pouze švédština. Mají vlastní parlament, zákony a pravidla. Finsko zde může vybírat daně, ale občané Åland jsou vyjmuti z povinné vojenské služby. Vlastní vztah mají Ålandy i vůči Evropské unii.

1.2. Finské školství

Úroveň finského školství je velmi vysoká, podle některých zdrojů [OECD, 2010] se jedná o nejlepší systém vzdělávání v Evropě. Tento systém je tvořen povinnou školní docházkou mezi 7. a 16. rokem věku a následně nepovinným středním (gymnázia, střední odborné školy a učiliště) a vyšším (univerzity) vzděláváním. Univerzity najdeme převážně ve větších městech. V současné době jich je 17. První byla založena v 17. století, ale většina ostatních až v století 20.

Kromě regulérních univerzit ve Finsku existují ještě tzv. univerzity aplikovaných věd (příp. polytechnické univerzity), které jsou zaměřeny více na technické obory. Dle systému finského školství by se měly univerzity soustředit na výzkum a své studenty podle toho trénovat, polytechnické univerzity školí odborníky podle potřeb trhu práce. Systém polytechnických univerzit je ve Finsku zaveden od 90. let 20. století. K získání polytechnického titulu musí student univerzitu navštěvovat 3,5-4,5 roku a pokud poté splní tříletou praxi v oboru, může získat Magisterský polytechnický titul. V současné době ve Finsku najdeme 27 univerzit aplikovaných věd.

Většina univerzit byla zakládána až po roce 1900, univerzity aplikovaných věd vznikaly až téměř na konci 20. století. Můžeme proto říci, že finské univerzity a jejich knihovny jsou celkem mladé. Proto se rychle přizpůsobují novým technologiím a trendům a knihovny tak nabízejí svým čtenářům velice moderní a vyspělé služby.

V posledních letech také můžeme zaznamenat snahu jednotlivých univerzit (a následně knihoven) o spojování a vytváření jakýchsi konsorcií. Příkladem může být případ Univerzity Východního Finska, která vznikla spojením Univerzit v Kuopio a Joensuu v roce 2010, či Laponské univerzity v Rovaniemi.

1.3. Organizace a legislativa univerzitního knihovnictví

1.3.1. Organizace

Otázku knihoven ve Finsku řeší většinou Ministerstvo vzdělávání a kultury (Opetus- ja kulttuuriministeriö). Divize pro kulturní politiku při Oddělení pro politiku kultury, sportu a mladých má na starosti veřejné knihovny, zatímco Oddělení pro vyšší vzdělávání a vědeckou politiku se zabývá Národní knihovnou Finska, která patří k Univerzitě v Helsinkách, a Národním depozitářem v Kuopio [Finsko. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2006a]. Ostatní univerzitní knihovny jsou zpravidla spravovány institucí, které podléhají. Ministerstvo tak přiděluje určené finanční prostředky univerzitám a ty si samy rozhodují, jakou částku použijí na rozvoj své knihovny.

Finskou knihovní síť tedy tvoří:

- Veřejné knihovny
- Vědecké knihovny (univerzitní knihovny, knihovny polytechnických škol, speciální knihovny)
- Školní knihovny

Jádro vědeckých knihoven představuje:

- Síť akademických knihoven univerzit
- Národní knihovna Finska
- Národní depozitář

Speciální knihovny soukromého i státního sektoru zahrnují Knihovnu Parlamentu, Statistickou knihovnu Finska, knihovny vládních agentur, muzejní knihovny a knihovny soukromých organizací.

Knihovny institucí vyššího vzdělávání stejně jako další vědecké knihovny mají své „Rady“, které se zabývají otázkami koordinace a spolupráce knihoven a jejich reprezentací v rámci knihovní sítě. Jsou to:

- Rada pro speciální knihovny (založena v roce 2003; členy jsou speciální knihovny státního, veřejného i privátního sektoru)
- AMKIT Konsorcium (založeno v roce 2001; členy jsou knihovny polytechnických škol a univerzit aplikovaných věd)
- Rada pro finské univerzitní knihovny (založena v roce 1996; členy jsou všechny univerzitní knihovny, Národní knihovna Finska a Národní depozitář Finska).

Kromě přímé finanční pomoci poskytuje Ministerstvo knihovnám také další podporu ve formě centrálně produkovaných služeb a společných on-line služeb. Jedním takovým

projektem je například FinELib, konsorcium univerzitních, polytechnických a vědeckých institucí a veřejných knihoven, které má za úkol centrálně pro své členy vyjednávat licenční smlouvy k elektronickým materiálům (databáze apod.). Ministerstvo tomuto konsorciu poskytuje finanční prostředky a to pak za své členy vyjednává podmínky (i finanční) přístupu k finským i mezinárodním elektronickým zdrojům. Konsorcium technicky spravuje Národní knihovna Finska a v nynější době je členem 102 institucí.

Za zmínku stojí i portál Nelli (National Electronic Library Interface), což je národní informační portál, který je používán jako brána k různým databázím a jiným elektronickým zdrojům (e-knihy, e-časopisy, slovníky, referenční databáze, LINDA katalog - spojený katalog finských univerzitních knihoven). Portál byl poprvé zpřístupněn v říjnu 2004 a je využíván téměř všemi univerzitními, polytechnickými i veřejnými knihovnami.

1.3.2. Legislativa povinného výtisku

První zákon o povinném výtisku vyšel již v roce 1919 a nařizoval uchovávat všechny materiály vytištěné v některé z oficiálních tiskáren na území Finska, stejně jako materiály, jejichž autory jsou Finové či které se zabývají tematikou Finska. Toto nařízení znamenalo povinnost nakladatelů (tiskařů) odevzdávat výtisky nejen knih, novin či časopisů, ale i dalších materiálů jako jsou kalendáře, pohledy, svatební oznámení, pozvánky na nejrůznější akce apod. Situaci měla monitorovat tehdy ještě knihovna Univerzity v Helsinkách (dnešní Národní knihovna). Ta dostávala od tiskařů jednotlivé výtisky zdarma a dále je rozesílala do dalších knihoven, které byly pověřeny jejich uchováváním. Univerzita v Helsinkách také pracuje na digitalizaci denního tisku (na pracovišti v Mikkeli) a výsledné mikrofilmy poskytuje i ostatním knihovnám. Knihovny s právem uchovávání fondu povinných výtisků jsou knihovny univerzit v Turku, Jyväskylä, Oulu, Kuopio (dnešní Univerzita Východního Finska) a Åbo Akademie v Turku.

V 80. letech 20. století prošel zákon úpravami, které znamenaly krom tištěných materiálů uchovávat i materiály obrazové a zvukové (televize, film, rozhlas).

Další aktualizací prošel zákon v 21. století. Aktuální znění zákona je z roku 2007 a dle jeho nařízení se oproti starším verzím uchovávají i elektronické zdroje. Tyto on-line informace byly rozděleny do dvou kategorií: materiály s omezenou přístupností (přístupné za poplatek, materiály v databázích apod.), které mají být odevzdány jako povinný výtisk; a materiály volně dostupné (webové stránky apod.), které jsou pravidelně „sklizeny“ automatickým programem minimálně jednou ročně. Takto získané materiály jsou pak zaindexovány v knihovním internetovém archivu, přístupném přes pracovní stanice umístěné

v Národní knihovně, Knihovně Parlamentu, Finském filmovém archivu a univerzitních knihovnách, které mají právo povinného výtisku [Kansalliskirjasto, 2007].

1.4. Univerzitní knihovnictví

Jak již bylo zmíněno, Finsko má 17 univerzit a 27 univerzit aplikovaných věd. Z celkového počtu sedmnácti univerzit šestnáct spadá pod Ministerstvo vzdělávání a kultury, přičemž dvě z nich (Aalto Univerzity a Technologická univerzita v Tampere) fungují jako nadace, ostatní pracují jako veřejnoprávní instituce. Sedmnáctá univerzita je Univerzita národní obrany a spadá pod Ministerstvo obrany. Co se týče polytechnických univerzit, dvacet pět z celkového počtu dvaceti sedmi organizačně patří pod Ministerstvo vzdělávání a kultury, z čehož čtyři univerzity vedou místní orgány, čtrnáct je soukromých a sedm řídí obecní školské konsorcium. Dále je tu Policejní akademie spadající pod Ministerstvo vnitra a Alandská univerzita aplikovaných věd, které je pod správou autonomní oblasti Alandských ostrovů [Finsko. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2006b].

Na všech sedmnácti univerzitách dohromady v současnosti studuje přibližně 180 000 posluchačů. Studentů univerzit aplikovaných věd je přibližně 130 000. Celkový počet studentů ve Finsku je tedy 310 000, což je necelých 6 % populace. Z celkového počtu 5,4 milionu obyvatel více než 55% lidí vystudovalo univerzitu nebo univerzitu aplikovaných věd.

Počet univerzitních knihoven ve Finsku ale není stejný jako počet univerzit. Většina univerzit má hlavní knihovnu někde poblíž centra univerzity a několik menších, někdy i oborových knihoven, při katedrách či ústavech. Univerzity navíc často spolupracují s lokálními nemocnicemi a mají tak pod svou správou i lékařské knihovny.

Do finských knihoven je ze zákona bezplatný přístup. Proto i univerzitní knihovny může krom studentů a pedagogů navštěvovat i široká veřejnost a neplatí se žádné poplatky za registraci. Toto nařízení se nevztahuje pouze na občany Finska, ale i na všechny čtenáře ze zahraničí.

Všechny univerzitní knihovny ve Finsku mají webové stránky a on-line přístupné katalogy ve třech jazykových mutacích - finština, švédština, angličtina. Většina z nich také poskytuje virtuální služby typu "Ask a librarian" (některé nabízejí i možnost domluvit si schůzku s pracovníkem knihovny on-line "Book a librarian").

1.4.1. Seznam finských univerzit

Univerzity

Finský název	Český název
Aalto-yliopisto (AYO)	Aalto Univerzita
Kuvataideakatemia (KuvA)	Akademie výtvarných umění
Svenska handelshögskolan (SHH)	Švédská vysoká škola ekonomická (Hanken vysoká škola ekonomická)
Lappeenrannan teknillinen yliopisto (LTY)	Technologická Univerzita v Lappeenranta
Sibelius-Akatemia (SibA)	Sibeliusova Akademie
Tampereen teknillinen yliopisto (TTY)	Technologická Univerzita v Tampere
Teatterikorkeakoulu (TeaK)	Divadelní akademie
Helsingin yliopisto (HY)	Univerzita v Helsinkách
Itä-Suomen yliopisto (ISY)	Univerzita Východního Finska
Jyväskylän yliopisto (JY)	Univerzita v Jyväskylä
Lapin yliopisto (LY)	Laponská univerzita
Oulun yliopisto (OY)	Univerzita v Oulu
Tampereen yliopisto (TaY)	Univerzita v Tampere
Turun yliopisto (TY)	Univerzita v Turku
Vaasan yliopisto (VY)	Univerzita ve Vaasa
Åbo Akademi (ÅA)	Åbo Akademie

Univerzity aplikovaných věd

Finský název	Český název
Arcada - Nylands svenska yrkeshögskola	Arcada švédská polytechnika
Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd Střední Pohjanmaa
Diakonia-ammattikorkeakoulu	Diakonia univerzita aplikovaných věd
HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu	HAAGA-HELIA univerzita aplikovaných věd
Humanistinen ammattikorkeakoulu	Univerzita humanitních aplikovaných věd
Hämeen ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd Häme
Jyväskylän ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Jyväskylä

Kajaanin ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Kajaani
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu	Kemi-Tornio univerzita aplikovaných věd
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd Kymenlaakso
Lahden ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Lahti
Laurea-ammattikorkeakoulu	Laurea univerzita aplikovaných věd
Metropolia Ammattikorkeakoulu	Helsinská Metropolitní Univerzita aplikovaných věd
Mikkelin ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Mikkelii
Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd Severní Karélie
Yrkeshögskolan Novia	Novia Polytechnika
Oulun seudun ammattikorkeakoulu	Krajská univerzita aplikovaných věd v Oulu
Rovaniemen ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Rovaniemi
Saimaan ammattikorkeakoulu	Saimaa univerzita aplikovaných věd
Satakunnan ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd Satakunta
Savonia-ammattikorkeakoulu	Savonia univerzita aplikovaných věd
Seinäjoen ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Seinäjoki
Tampereen ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Tampere
Turun ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd v Turku
Vaasan ammattikorkeakoulu	Univerzita aplikovaných věd ve Vaasa

1.5. Národní knihovna Finska

Finská Národní knihovna je největší a nejstarší vědeckou knihovnou ve Finsku. Díky své historii organizačně spadá a pracuje pod Univerzitou v Helsinkách. Primárně je zodpovědná za akvizici, popis, uchovávání a zpřístupňování fondu spadajícího do národní kolekce, ale v rámci své působnosti pracuje i na dalších projektech.

Poslání a status Národní knihovny je popsán v "Zákoně o univerzitách (558/2009)", ve "Vládním dekretu (770/2009)" a v "Zákoně o ukládání a uchovávání národních kulturních materiálů (1433/2007). Zákon o univerzitách (645/1997), Sekce 70 - Národní knihovna [FINSKO. OIKEUSMINISTERIÖ, 2012] říká:

1. Národní knihovna je připojena k Univerzitě v Helsinkách. V oblasti své činnosti je Národní knihovna zodpovědná za uchovávání, udržování a zpřístupnění národního kulturního dědictví.

2. Posláním Národní knihovny je vyvíjet a nabízet služby na národní úrovni pro univerzitní knihovny, veřejné knihovny, polytechnické knihovny a specializované knihovny a prosazovat národní a mezinárodní spolupráci v oblasti knihovnictví. Poslání Národní knihovny se dále řídí Zákonem o uložení a ochraně národních kulturních materiálů (1433/2007).

Podle zákona v čele Knihovny stojí Rada maximálně o 13 členech. Členy rady navrhuje a schvaluje Ministerstvo vzdělávání a kultury (po konzultaci s ostatními knihovnami) společně s vedením Univerzity v Helsinkách.

1.5.1. Historie

Od 12. století bylo Finsko pod nadvládou Švédska. Během vlády krále Gustava II. Adolfa a jeho dcery Kristýny I. Švédské v 17. století se Švédsko stalo nesmírně vyvinutou hospodářskou a politickou velmocí. Král Gustav II. Adolf provedl řadu finančních i správních reforem, které se týkaly i Finska. Král se snažil všechna Švédská území centralizovat, proto došlo k administrativním změnám a ve Finsku byly zřízeny posty guvernéra a generálního guvernéra, kteří měli zemi spravovat. Nová organizace země však vyžadovala mnoho kvalifikovaných úředníků, nejlépe s vysokoškolským vzděláním. Tehdy sice již existovala univerzita v Uppsale (Švédsko, založená 1477, obnovena 1593) a univerzita v Dorpat (dnešní Tartu, Estonsko, založená 1632), ale přímo ve Finsku žádná univerzita nebyla. První byla tedy

založena v Turku, tehdejším hlavním městě Finska, v roce 1640 během vlády královny Kristýny I. Švédské.

Konstituční dopis z 26. března 1640 nařizoval ze starého gymnázia v Turku zformovat novou univerzitu - Královskou Akademii, která obdržela stejný status a práva jako Univerzita v Uppsale [Vallinkoski, 1948]. Oficiálně ještě nebyla založena univerzitní knihovna, ale 21 svazků původně patřících gymnáziu přešlo do vlastnictví univerzity. Univerzita samozřejmě potřebovala vlastní knihovnu, proto bylo u švédské královny požádáno o povolení nejenom oficiálně založit knihovnu, ale i pořídit tiskařský stroj a dovážet knih bez povinnosti podávání dalších žádostí a placení cla. Královna povolila tiskařský stroj i dovoz knih, ale ne založení knihovny. Sama ale přislíbila věnovat univerzitě menší sbírku knih. Získávání dalších knih bylo ale pro univerzitu těžké, jelikož bez oficiálně povolené knihovny dostávali jen malé množství svazků. Christina Horn, vdova po slavném švédském generálově třicetileté války (Torsten Stålhandske), věnovala univerzitě v dubnu 1646 rozsáhlou sbírku knih (asi 900 svazků) přivezenou z Dánska jako válečnou kořist. Tato kolekce byla původně majetkem dánského kněze, proto obsahovala převážně knihy s teologickou tematikou, ale i některé základní klasické a humanistické literární texty. V roce 1648 obdržela univerzita duplicitní svazky z Královské knihovny ve Stockholmu.

O sedm let později univerzita obdržela stanovy, které předepisovaly jak zajišťovat akvizici, organizaci a katalogizaci. Tyto stanovy většinou kopírovaly principy Gabriela Naudého a nařizovaly dodržování nějakého systematického třídění. Ještě v téže roce byl sepsán katalog o 34 stranách, který obsahoval 1361 svazků, a knihy seřazeny dle jejich původu². Na začátku tedy byly knihy z původního gymnázia, poté knihy z kolekce od Christiny Horn (v pořadí: Knihy biblické a s biblickou tematikou; Komentáře; Knihy polemické a různé teologické; Právo; Lékařství, anatomie a chemie; Církevní a politické dějiny; Filozofické spisy (politika, fyzika, logika); Řečnictví a filologie; Poezie), dále duplikáty z Královské knihovny ve Stockholmu a za nimi další darované knihy. Matematické knihy, stejně jako různé přístroje a mapy byly ponechány stranou. Podle tohoto pořadí, a následně podle formátu (folios, quartos, octavos, duodecimos), byly také knihy řazeny na regály. Největší a nejtěžší knihy byly umístěny do nejnižších polic. V roce 1682 byl sestaven nový katalog a fond přeorganizován. Tentokrát byly knihy rozděleny do oborů dle fakult a

² Katalog sepsal Axel Kempe. Kempe se narodil v roce 1623 a byl mezi prvními studenty Akademie. Později pracoval jako profesor, inspektor a rektor Akademie. Je znám jako první knihovník knihovny Akademie a tím i první oficiální knihovník ve Finsku

následně abecedně, stále ale byl brán v úvahu jejich původ a tak se soustředily do skupin podle toho, kdo je daroval [Vallinkoski, 1948].

V té době už byla knihovna uznávána oficiální univerzitní knihovnou a měla právo povinného výtisku na knihy vytištěné v Turku. Jako knihovník fungoval vždy některý z profesorů a knihovna měla otevírací dny ve středu a v sobotu od 13 do 16 hodin. Neexistovalo však ještě žádné opatření ohledně půjčování knih - to bylo ponecháno na úsudku aktuálního knihovníka.

Na konci 17. století byly některé budovy univerzity i knihovny zničeny požáry, ale samotné knihy se většinou podařilo zachránit. V roce 1707 vyšel královský dekret, který nařizoval všem tiskařům na území patřící Švédsku posílat univerzitám povinné výtisky jejich publikací. Díky tomuto dekretu knihovní fond dosáhl do roku 1755 počtu 4000 svazků a do počátku 19. století už knihovna vlastnila téměř 30 000 svazků [Kansalliskirjasto, 2006].

Na začátku 18. století však začala Švédsko-Ruská válka a 15. července 1713 byla knihovna přestěhována do Stockholmu, kde zůstala až do 26. července 1722. Po jejím návratu nenastaly žádné velké změny, knihovníky byli opět univerzitní profesoři a platila všechna dřívější ustanovení. V roce 1743 sice bylo rozhodnuto, že knihovníkem se vždy stane nejstarší profesor z Filozofické fakulty, v roce 1764 byl dokonce post knihovníka úplně oddělen od postu profesora a knihovníkem se stal "civilista", ale nakonec byl v roce 1798 post knihovníka přiřazen kanceláři profesora historie. V roce 1741 univerzita sama obdržela privilegium tiskařství, čímž získala nový zdroj příjmů a mohla se rozrůstat. V červnu 1741 však vypukl další švédsko-ruský konflikt a knihovna byla roku 1742 opět převezena do Stockholmu, kde zůstala do dalšího roku [Vallinkoski, 1975].

Švédsko s Ruskem válčily během 18. století několikrát, až byl nakonec na začátku 19. století vyjednan mír. Švédsko ale muselo Rusku podstoupit území Finska, které se tak roku 1809 stalo autonomním velkovévodstvím pod vládou Ruska. Roku 1812 byly hlavním městem Finska prohlášeny Helsinky, neboť byly blíže Rusku než Turku. Knihovna Královské akademie obdržela právo uchovávat všechny knihy vytištěné v Rusku a fond se tak rozrostl až na 40 000 svazků.

4. září 1827 knihovna i univerzita vyhořely během "velkého požáru", který zničil celé město. Univerzitní archiv požár přežil, ale z knihovny bylo zachráněno pouze 800 svazků, které v té době byly půjčeny. Car se rozhodl univerzitu v Turku neopravovat, ale přesunout ji do Helsinek, nového hlavního města.

Univerzita byla znovu otevřena roku 1828 pod názvem Alexandrova císařská univerzita Finska. Roku 1832 byla otevřena neoklasicistní budova univerzity od známého německého

architekta Carla Ludviga Engela a roku 1845 i jeho budova knihovny nazvaná Fabiana. Senátní knihovna s 6000 svazky byla darována univerzitě jako základ nového knihovního fondu a následovaly i další knižní dary (například i ze St. Petersburgu byly přivezeny některé privátní knihovny). Rostl nejen počet knih ale i otevíracích hodin. Po instalaci elektrického osvětlení v roce 1893 byla knihovna přístupná i večer a navíc byla otevřena velká čítárna s prezenčními svazky. Roku 1906 byla otevřena Rotunda (architekt Gustaf Nyström) a knihovna tak získala více místa pro svůj fond. Do roku 1917, kdy Finsko vyhlásilo svou nezávislost, knihovna získala na 300 000 svazků.

Po vyhlášení nezávislosti byla univerzita přejmenována na Univerzitu v Helsinkách. Knihovní fond se i nadále rozrůstal a prostory již nestačily, proto byl v 50. letech 20. století pod budovou knihovny vybudován sklad a v Urajärvi v Asikkale³ byl zřízen depozitář pro méně používané svazky a denní tisk převedený na mikrofilm. Pod univerzitním kampusem ve městě byly vybudovány další skladovací prostory, aby uskladněné knihy byly blízko hlavní knihovní budově. Během dalších let byly ke knihovně přidávány i další fondy, například knihovna farmaceutického oddělení či knihovna Americké ambasády.

1. srpna 2006 konečně došlo k přejmenování univerzitní knihovny na Kansalliskirjasto (Národní knihovnu).

1.5.2. Fond

Národní knihovna je akademickou vědeckou knihovnou, jejíž nejvýznamnější sbírky jsou z oblastí historie, starověkých a středověkých studií, ruských a východoevropských studií, historie vzdělávání a bibliografie, historie kartografie, umění a filozofie. Fond zahrnuje několik kolekcí.

Kolekce vědecké literatury se skládá z finské a další literatury tematicky související s oblastí humanitních a sociálních věd. Zahrnuje také značné množství referenčních děl, bibliografií a zdrojových publikací. Kolekce je tematicky zaměřená především na historii, starověká a středověká studia, umění (hudba, literatura, výtvarné umění), filosofii, lingvistiku, církevní dějiny, teologii a ruská a východoevropská studia. Starší části kolekce tvoří nejrozsáhlejší sbírky zahraniční odborné literatury ve Finsku. Tato kolekce rovněž obsahuje literaturu z oblasti právní a společenské vědy, medicíny a přírodních věd. Pokud jde o beletrii, v rámci kolekce jsou uchovávány pouze důležitá vydání klasických děl v jejich původních jazycích. Kromě knih a časopisů kolekce obsahuje finské a zahraniční dizertace, denní tisk

³ Urajärvi je panské sídlo ze 17. století, přibližně 120 km severo-východně od Helsinek

v tištěné i digitalizované formě, mapy a obrazová díla. Tato kolekce je přístupná pouze k prezenčnímu studiu v knihovních čítárnách.

Národní kolekce je sbírka tištěných i zvukových materiálů publikovaných na území Finska, zahraničních materiálů publikovaných ve finštině, materiálů publikovaných finskými občany (i v zahraničí) a materiálů tematicky se dotýkajících Finska. Jedná se o archivní depozitář národní produkce. Většina materiálů byla získána na základě práva povinného výtisku. Národní kolekce je popsána v databázích Fennica a Viola. Starší část kolekce, stejně jako mikrofilmy a speciální dokumenty jsou však popsány pouze v knihovním lístkovém katalogu. Využívání fondu Národní kolekce je velmi omezeno. Některé materiály mohou být studovány v čítárnách v budově Fabiania, jiné jsou přístupné pouze na základě zvláštního povolení.

Slovanská kolekce je tvořena literaturou publikovanou ve slovanských jazycích primárně související s humanitními a sociálními vědami. Velikost kolekce se pohybuje kolem 450 000 svazků a většina je v ruštině, což je výsledkem práva získávat povinné výtisky publikací tištěných v Rusku, které knihovna držela v období ruské nadvlády v letech 1828-1917. Kolekce ruských povinných výtisků zahrnuje monografie, denní tisk, periodika, mapy, letáky a obrázky ze všech tematických oblastí (její rozsah činí asi 110 000 svazků). Kolekce dále obsahuje sbírky z dob existence Sovětského svazu (publikovaných v Sovětském svazu či na dalších územích slovanských národů). V kolekci je také zahrnuta poměrně rozsáhlá sbírka ruské emigrantské literatury, publikované za hranicemi Sovětského svazu. Zároveň je v rámci Slovanské kolekce k dispozici sbírka Polonica, tvořena publikacemi v polštině, češtině, srbštině, slovinštině, slovenštině a chorvatštině, které knihovna získala na základě práva povinného výtisku v době, kdy pod ruskou nadvládou nebylo jen Finsko, ale i Polské království. Uživatelé knihovny také mohou využít Ruský informační servis Integrum, který zpřístupňuje až 3 500 databází. Většina kolekce je zaznamenána v databázi Helka. Publikace vydané po roce 1960 jsou čtenářům k dispozici k běžným absenčním výpůjčkám, starší svazky jsou určeny ke studiu v čítárnách.

Hudební knihovna získává finskou hudební literaturu a periodika na základě zákona o povinných výtiscích. Krom těchto knihovna získává i značné množství zahraniční hudební literatury, vědeckých sérií, periodik a referenčních prací. Kolekce tištěných hudebnin zahrnuje převážně finské tištěné notové publikace o rozsahu 50 000 svazků. Navíc se knihovna snaží získávat většinu hudebních publikací finských autorů vydaných v zahraničí a sborníky prací zahraničních skladatelů. Do kolekce také patří zvukové nahrávky získávané od roku 1981, kdy vyšel nový zákon o povinných výtiscích. Starší materiály jsou zajišťovány retrospektivně. V současné době sbírka zvukových nahrávek obsahuje až 150 000 položek.

Finský národní zvukový archiv má rozsah asi 150 000 záznamů. Jedná se o nejrozsáhlejší finský archiv nahrávek, který sahá až do roku 1901. Obsahuje značné množství téměř všech nahrávek pořízených či vydaných na území Finska. Od roku 1981 jsou na základě nového zákona o povinných výtiscích do kolekce zařazovány všechny zvukové i hlasové nahrávky a to i retrospektivně. V současné době archiv zahrnuje téměř 80% všech finských zvukových záznamů. Hudební nahrávky jsou zdokumentované v databázi Viola, audio knihy, periodika a další materiály týkající se hlasových nahrávek jsou popsány v databázi Fennica. Knihovna v současné době pracuje na digitalizaci jednotlivých záznamů. Materiály, které nepodléhají autorskému právu, jsou on-line přístupné v databázi Raita.

Kolekce denního tisku zahrnuje téměř kompletní sbírku finského denního tisku a nejrozsáhlejší sbírku zahraničního tisku ve Finsku. Lokální denní tisk je popsán v databázi Fennica, zahraniční tisk je zkatalogizován v databázi Helka. Denní tisk z období let 1771-1909 byl převeden do digitální podoby a je přístupný on-line.

Mezi další knihovní sbírky patří kolekce periodik, kolekce map či kolekce rukopisů. Rukopisy jsou tematicky zaměřené na historii finského vzdělávání a kulturní historii a pocházejí z osobních sbírek finských osobností.

Fond Amerického informačního centra je tvořen materiály publikovanými ve Spojených státech a v angličtině. Tematicky se fond zaměřuje na americkou společnost, ekonomii, vládu, zahraniční politiku a mezinárodní vztahy, kulturu a historii. Do fondu patří 75 titulů časopisů, včetně denních amerických vydání The New York Times a The Wall Street Journal. Kolekce také obsahuje video záznamy vzdělávací hodnoty. Za akvizici materiálů do této kolekce je zodpovědná Americká ambasáda ve Finsku.

Národní knihovna je také zodpovědná za vývoj a udržování fondu statistik finských vědeckých knihoven. Fond obsahuje statistické údaje přibližně o stu vědeckých knihovnách Finska (z celkového počtu sedmi set) – o Národní knihovně, všech univerzitních knihovnách, knihovnách univerzit aplikovaných věd a asi dvaceti speciálních knihovnách. Knihovny se statistického sčítání účastní dobrovolně. Od roku 2002 jsou statistické údaje také každoročně publikovány ve třech jazycích (finština, švédština a angličtina) v rámci databáze KITT-Statistické databáze vědeckých knihoven (Tieteellisten kirjastojen tilastotietokanta). Databáze je přístupná on-line přes webové stránky Národní knihovny a umožňuje vyhledávání v údajích jednotlivých knihoven, ale i porovnávání údajů více knihoven najednou a to dle zvoleného kritéria (fond, organizace, otevírací hodiny a vybavení, finance, zaměstnanci apod.).

Knihovna spravuje několik souborných katalogů a databází. FENNICA (*Suomen kansallisbibliografia*) je katalog Finské národní bibliografie. Obsahuje záznamy

o monografiích, seriálech, mapách, audiovizuálních materiálech a elektronických materiálech tištěných či publikovaných ve Finsku. Dále materiály týkající se Finska a materiály, které mají finské autory. Katalog obsahuje téměř 900 000 záznamů, záznamy monografií a seriálových publikací od roku 1488, záznamy kartografických dokumentů od roku 1967, záznamy audiovizuálních materiálů od roku 1981 a záznamy elektronických publikací, včetně periodik a dizertací studentů Univerzity v Helsinkách.

Viola je finskou národní diskografií a bibliografií hudebnin. Obsahuje záznamy finských hudebnin a hudebních nahrávek a záznamy zahraničních materiálů v 13 finských hudebních knihovnách. Databáze obsahuje na 960 000 záznamů (s ročním přírůstkem až 60 000 záznamů), přičemž nejstarší materiály pocházejí až z roku 1901. V databázi je možné najít jak katalogizační záznamy publikací či nahrávek, tak i záznamy jednotlivých skladeb v publikaci/nahrávce obsažených. Vyhledávání je možné podle jména skladatele i umělce, který dílo nahrál, či podle názvu prvního řádku skladby.

Databáze Arto je referenční databází finských článků. Obsahuje záznamy článků s tematikou Finska či finskými autory. Zdrojová základna databáze se skládá přibližně z 500 periodik. Databáze zpřístupňuje odkazy na články v časopisech a příležitostně i v monografiích. Pokud je určitý článek k dispozici v digitální podobě, bibliografický záznam obsahuje odkaz na jeho plný text (někdy je však k přístupu k plnému textu článku zapotřebí licence). Databáze obsahuje index všech zdrojových dokumentů s upřesněním zahrnutých ročníků jednotlivých periodik.

Katalog Helka je souborný katalog Národní knihovny a knihoven Univerzity v Helsinkách. Obsahuje záznamy vědeckých publikací stejně jako záznamy částí některých kolekcí Národní knihovny (zahraniční tisk, Slovanská kolekce apod.).

Katalog LINDA představuje společný katalog pro všechny finské univerzitní knihovny. Krom těchto také zahrnuje fondy Národního depozitáře, Parlamentní knihovny, Statistické knihovny a Vědecké knihovny v Lahti. Obsahuje záznamy monografií, seriálů, kartografických materiálů, audiovizuálních materiálů, elektronických zdrojů, multimédií a archivů. Neobsahuje záznamy hudebnin, zvukových nahrávek a článků. V záznamu publikace je vidět i její aktuální status (přítomná v knihovně, vypůjčena, apod.).

1.5.3. Služby

Národní knihovna poskytuje služby běžným čtenářům, dalším knihovnám i vydavatelům.

Knihovna je přístupná všem občanům a ke studiu prezenčního fondu v určených čítárnách není ani potřeba registrace. K využití možnosti absenčních výpůjček a ostatních

služeb je však již vyžadována registrace čtenáře. Registrace je bezplatná a čtenář se při ní musí prokázat platným průkazem totožnosti a číslem sociálního pojištění. Zahraniční návštěvníci číslo sociálního pojištění obdrží po registraci na příslušném úřadu. Registrovaný čtenář obdrží Helka kartu, která je platná po dobu 3 let. Průkaz studenta či zaměstnance Univerzity v Helsinkách lze také aktivovat jako Helka kartu. Čtenář může využít univerzitní katalog HELKA (Helsingin yliopiston kirjastot) k vyhledávání ve fondu, objednávání a rezervování publikací, či prodlužování výpůjček.

Kromě publikací z Národní knihovny si může čtenář formou meziknihovní výpůjčky vyžádat i materiály z dalších knihoven. Tyto knihovna získává buď z finských knihoven, či v případě Slovanské kolekce i z knihoven z Ruska a dalších zemí východní Evropy, nebo pak ze zahraničních knihoven v rámci celého světa. Meziknihovní výpůjční služba je zpoplatněna.

Knihovna nabízí rozsáhlé reprografické služby. U běžných publikací si může čtenář její reprodukce pořídit samostatně, u materiálů s omezenou dostupností či u vzácných materiálů je knihovna schopna pořídit vysoce kvalitní fotokopie, fotografie či digitální obrazy původních publikací. Knihovna také poskytuje velké množství mikrofilmů s nejrůznějším materiálem. Mikrofilmy, jejichž obsah nepodléhá autorskému právu, je možno na žádost uživatele zkopírovat, či pořídit jejich tištěnou verzi.

Knihovna je vybavena moderní technologií, kterou nabízí k použití i svým uživatelům. V knihovně je rozmístěno několik pracovních stanic určených k vyhledávání v databázích, knihovním katalogu či dalších informačních zdrojích. Většina počítačů vyžaduje login. V knihovně je několik individuálních studijních koutků s uzamykatelnými skříněmi pro uchovávání dokumentů, jejichž použití je zpoplatněno.

Knihovna pořádá kurzy vyhledávání informací pro skupiny. Kurzy jsou zaměřeny na vyhledávání v oblasti humanitních a sociálních věd a musí být domluveny předem.

Knihovna pracuje jako metodické centrum pro další finské knihovny. Spravuje společné katalogy a určuje systémové vybavení knihoven. Její součástí "Výbor pro informaci a dokumentaci" určuje standardy pro knihovní práci a prosazuje přijetí těchto norem v knihovních systémech. V současné době by podle jejích stanov měly všechny univerzitní knihovny používat systém Voyager a standard MARC21, za jehož udržování je zodpovědná Národní knihovna. Knihovna je rovněž zodpovědná za vývoj a aktualizaci čtyř finských tezaurů:

- YSA (Yleinen suomalainen asiasanasto) – Finský všeobecný tezaurus
- Allärs (Allmän tesaurus på svenska) – Švédský překlad finského všeobecného tezauru

- MUSA (Musiikin asiasanasto) – Finský hudební tezaurus
 - CILLA (Specialtesaurus för musik) - Švédský překlad finského hudebního tezauru
- VESA je on-line verze všech čtyř tezurů volně přístupná přes internet.

Knihovna také působí jako národní agentura pro přidělování standardních čísel (ISBN, ISMN, ISSN, URN) publikacím. Zároveň funguje jako národní pracoviště Dublin Core. Knihovna spravuje jeho finskou verzi a poskytuje instrukce k použití tohoto formátu.

Národní knihovna participuje na několika národních i mezinárodních projektech, kde většinou funguje jako mluvčí všech finských knihoven. Účastní se především projektů zaměřených na elektronické publikace, jejich zpřístupňování a dlouhodobé uchování.

Dalším velkým úkolem Knihovny je posílit veřejný zájem o literární kulturu a problematiku vyhledávání informací. Národní knihovna proto pořádá různé přednášky, semináře, výstavy, on-line výstavy, koncerty apod. Knihovna se především zaměřuje na představení vlastních fondů, proto v knihovních budovách instaluje výstavy zobrazující vzácná a zajímavá díla jednotlivých kolekcí. Od roku 1996 se Knihovna podílí i na vydávání kompletního díla nejslavnějšího finského skladatele, Jeana Sibelia.

2. Finské univerzitní knihovny

Následující část je věnována popisu vybraných univerzitních knihoven. Knihovny byly vybrány dle velikosti a typu univerzit (vybírány byly knihovny největších státních univerzit), polohy (snaha popsat knihovny v různých částech Finska) a dalších kritérií. Zvolené knihovny jsou něčím zajímavé a ojedinělé. Některé knihovny totiž nedávno prošly reorganizací, byla vytvořena různá konsorcia a spojeny univerzity. Jiné knihovny například sídlí v zajímavých budovách slavných architektů. Ve výsledném procesu bylo vybráno 6 univerzitních knihoven, které jsou popsány dále.

Mapa Finska s vyznačením dále popisovaných univerzit a knihoven

2.1. Knihovny Laponské univerzity (Lapin yliopiston kirjasto)

Lapin yliopisto (Laponská univerzita) je jednou z posledních státům založených univerzit. Byla založena 1. března 1979 a spolu s ní zároveň i její knihovna. Je tvořena 4 fakultami (Fakulta umění a designu, Pedagogická fakulta, Právnická fakulta, Fakulta sociálních věd), ale patří k ní i další správní celky jako je Arktické centrum či Jazykové centrum. V současné době na univerzitě studuje téměř 5 000 studentů a pracuje téměř 630 zaměstnanců.

V roce 2010 vzniklo Konsorcium Univerzit v Laponsku (Lapland University Consortium), které je tvořeno Laponskou univerzitou, Kemi-Tornio Univerzitou Aplikovaných věd a Univerzitou v Rovaniemi. Toto konsorcium spravuje i jejich knihovny, čímž tak tvoří knihovní síť o pěti jednotkách zahrnujících deset knihoven ve třech městech. Tato síť, přestože tvořena celkem deseti knihovnami, se souhrnně nazývá Knihovna Konsorcium Univerzit v Laponsku - LUC Library. Jedná se o knihovny zmíněných univerzit a dále knihovny Arktického centra a Laponského Institutu cestovního ruchu a vzdělávání [Lapland University Consortium Library, 2010]. Tyto knihovny jsou dostupné všem, jak studentům či pedagogům, jak i dalším regionálním institucím či veřejnosti. V čele Konsorcium stojí Rada o dvanácti členech (prorektoři tří univerzit, reprezentanti z řad studentů a zaměstnanců univerzit). V čele Knihovny Konsorcium stojí ředitelka a řídicí skupina. Od 1. září 2010 je ředitelkou Susanna Parikka, ředitelka knihovny Laponské univerzity. Řídicí skupina je tvořena řediteli dalších knihoven a pořádá pravidelné schůze dvakrát až třikrát za měsíc.

Tento model organizace knihoven není ve Finsku úplně běžný, Konsorcium v Laponsku je vlastně prvním takovým případem. Knihovny pracují společně, ale jako aliance, proto mají některé věci společné, ale jiné ne. Mají například společný katalog, společný rozpočet čerpající finance ze všech tří univerzit, ale každá knihovna má své vlastní zaměstnance a sama si zajišťuje vlastní akvizici. Pouze na konci každého měsíce knihovny odevzdávají zprávy pro kontrolu. Každá knihovna má také vlastní licence k elektronickým zdrojům.

Za hlavní knihovnu Konsorcium je považována hlavní knihovna Laponské univerzity. Knihovna sídlí přímo v budově univerzity a po celém objektu najdeme umělecká díla od lokálních autorů. V knihovně pracuje 52 stálých zaměstnanců a několik dočasných praktikantů. Další knihovnou patřící přímo Laponské univerzitě je Knihovna umění a designu při Fakultě umění a designu. Tato knihovna sídlí ve stejném kampusu jako hlavní knihovna. Oproti hlavní knihovně je však menší, má zkrácené otevírací hodiny a najdeme zde pouze

fond s tematikou umění (důraz je však kladem zvláště na obrazové a digitální materiály) [Lapin korkeakoulukonserni, 2010].

2.1.1. Fond

Hlavní knihovna Laponské university vlastní 600 titulů tištěných časopisů; prezenční fond učebnic a skript pokrývajících všechny obory vyučované na univerzitě, přičemž počet svazků se u různých titulů liší; fond finského práva od vyhlášení republiky či disertace. Tematicky je fond zaměřen na umění a design, vzdělávání a pedagogiku, právo, sociální vědy, cestovní ruch, ekonomiku a obchod. Navíc v knihovně ještě najdeme kolekci oficiálních i neoficiálních materiálů Evropské Unie, jelikož knihovna je součástí sítě Evropských dokumentačních center.

Knihovna pracuje se systémem Aleph a katalogizuje ve formátu MARC21. Při katalogizaci využívá systém CIP (Cataloguing in Publication) a Subject headings, ale na regále jsou knihy seřazeny dle Mezinárodního desetinného třídění (UDC), kromě prezenčního fondu, kde jsou učebnice seřazeny dle abecedy nehledě na obor.

Juulukka je on-line katalog knihovny obsahující informace o knihách, dizertacích, výzkumných zprávách, časopisech (ale ne o jednotlivých článcích) a dalších materiálech dostupných v knihovnách Konsorcia.

Prostory knihovny jsou tvořeny 2 patry a skladem, kam jsou zařazovány starší a méně používané publikace. V prvním patře najdeme především prezenční fondy, periodika a zvláště jejich nejmladší čísla, pracovní místa s počítači, které umožňují přístup pouze do katalogu, či pulty služeb a výpůjček. Také jsou zde umístěny stroje na kopírování a tisk. V druhém patře se nachází další kolekce (EU, finské statistiky), uzavřená pracovní místa pro jednotlivce i skupiny, místnost s počítači s internetem, přičemž vždy minimálně jeden je určen pro osoby tělesně postižené (knihovna je bezbariérová), čtečka mikrofilmů a učebna, kde se koná výuka některých předmětů či on-line zkoušky na počítačích.

2.1.2. Služby

Knihovna nabízí bezplatný vstup do knihovny, služby, přístup k fondu, ale i přístup ke všem elektronickým zdrojům. Samozřejmostí je i bezplatné bezdrátové připojení k internetu. Otevírací hodiny jsou vždy od pondělí do čtvrtka od 9 do 19 hodin, v pátek od 9 do 16 hodin. Knihovna je otevřená i v sobotu a to od 9 do 14 hodin.

Knihovny Konsorcia mají společný katalog, proto si čtenář může vyžádat i materiály z jiné knihovny. Převoz materiálů je zajišťován minimálně jednou denně od pondělí do pátku jak z Kemi, tak i z Rovaniemi (nazývaný Rekku transportní systém) a v rámci Rovaniemi a

oblasti Kemi-Tornio funguje ještě vnitřní transport několikrát denně. Dovoz knihy je však zpoplatněn (€2). Krom této služby knihovna samozřejmě nabízí i možnost meziknihovních výpůjček z celého světa.

V rámci knihovny funguje jako samostatná jednotka i nakladatelství - Laponské univerzitní nakladatelství, které vydává publikace, jejichž autory jsou zaměstnanci či studenti univerzity či dalších institucí s univerzitou spolupracujících (Arktické centrum, Laponský Institutu cestovního ruchu a vzdělávání). Knihovna publikacím přiděluje ISSN i ISBN a zároveň hotové materiály i prodává.

2.2. Knihovny Univerzity v Oulu (Oulun yliopiston kirjasto)

Oulun yliopisto (Univerzita v Oulu) byla založena v roce 1958. Univerzita je tvořena šesti fakultami (Fakultou humanitních studií, Pedagogickou fakultou, Lékařskou fakultou, Technologickou fakultou, Přírodovědeckou fakultou a Oulu Obchodní školou) na dvou kampusech Linnanmaa a Kontinkangas. Tato Univerzita je jednou ze tří ve Finsku, kde je akreditován obor knihovnictví. Na univerzitě v současné době studuje přes 15 000 studentů a další necelé 3 000 studentů svá studia již zakončily. Počet zaměstnanců univerzity se pohybuje kolem čísla 2 790. Předměty jsou vyučovány ve finštině a některé i v angličtině. Ročně zde studuje až 400 mezinárodních studentů. Univerzitní rozpočet se každoročně pohybuje kolem 237,3 milionu euro [Oulun yliopisto, 2012].

V roce 1959 byla založena i první knihovna Univerzity v Oulu. V současné době se již knihovní síť univerzity skládá z pěti knihoven:

- Knihovna architektury
- Lékařská knihovna (fond zaměřen na medicínu a zdravotní vědy)
- Knihovna univerzitního konsorcia Kajaani (fond zaměřen na vzdělávání)
- Pegasus knihovna (fond zaměřen na humanitní vědy, školství, ekonomii a hospodářství)
- Knihovna vědy a techniky Tellus

Dohromady knihovna zaměstnává kolem 90 lidí, přičemž například 16 z nich se zabývá akvizicí a 22 z nich pracují jako informační specialisté a poskytují informační a vzdělávací služby čtenářům.

2.2.1. Fond

Fond univerzitní knihovny se skládá přibližně z 1 229 000 tištěných a 55 000 elektronických monografií a 1 800 tištěných a 21 300 elektronických periodik. Knihovna nabízí přístup do 450 databází. Knihovna vlastní sbírku povinných výtisků (od roku 1961), sbírku materiálů Evropské unie (od roku 1995) a zpřístupňuje také materiály Národního audiovizuálního archivu (Kansallinen audiovisuaalinen arkisto KAVA).

On-line katalog knihoven Univerzity v Oulu se nazývá OULA. Katalog nabízí vyhledávání materiálů nejen podle názvu, autora, či předmětových hesel, ale i podle signatur a názvu či čísla předmětu (kurzu) vyučovaného na univerzitě, ke kterému se daná publikace vztahuje. Do regálů jsou materiály řazeny dle signatur. Tyto signatury se liší dle knihoven, ale většinou jsou složeny ze dvou částí. První část označuje umístění knihy, druhá část její

téma vyjádřené v MDT, NLM (klasifikace Národní lékařské knihovny USA) nebo AMS (klasifikace Americké matematické společnosti) a často i jejího autora nebo začátek názvu. Umístění knihy je specifikováno celkem podrobně: *P* značí knihovnu Pegasus, *P F*, *P K*, *EU K* a *EU L* a další jsou označení pro různé sklady knihovny Pegasus. Můžeme tak například nalézt signaturu *P 820 Legouis Émile*, *P VAR L 447*, *TELLUS 911.3:33 History of* (pro knihovnu vědy a techniky Tellus), *AO 72.01 Le Corbusier* (pro knihovnu architektury) a podobné. Specifikem katalogu je, že po kliknutí na signaturu zobrazenou v rámci bibliografického záznamu vám ukáže jednoduchou mapku s přesně vyznačeným místem, kde by se publikace měla nacházet.

2.2.2. Služby

V knihovně mají uživatelé k dispozici celkem 1275 studijních míst, 510 míst pro skupinovou práci a 29 individuálních studoven, stroje na kopírování, skenování i tisk, stejně jako bezdrátové připojení k internetu. Pegasus knihovna a Knihovna vědy a techniky Tellus jsou otevřeny vždy od pondělí do soboty. Menší kampusové knihovny mají otevírací dobu značně zkrácenou.

Knihovna pořádá výukové kurzy vyhledávání informací, práce s databázemi, bibliometrický servis apod., kterých se každoročně účastní až na 7 000 studentů. Služba je určena jedincům i skupinám. Pro studenty a zaměstnance univerzity je tato služba bezplatná, ostatní uživatelé knihovny mají nárok na bezplatné poradenství v rámci 30 minut vyhledávání. Pokud však informační specialista provádí rešerši za uživatele, uživatel již musí zaplatit poplatek €26/30 minut. Objednávání kurzů i sjednávání individuálních schůzek s informačními pracovníky probíhá on-line přes webové stránky knihovny.

V rámci knihovny funguje prodejna použitých knih či učebnic a skript. Knihovna také zájemcům poskytuje služby v rámci publikačního servisu.

2.2.3. Pegasus knihovna

Knihovna Pegasus je bývalou hlavní knihovnou univerzity. Je situovaná v hlavním univerzitním kampusu Linnanmaa. Projekt knihovny budovy architekta Kari Virta vyhrál už v roce 1968 ocenění, ale samotná budova byla dokončena až v roce 1987 (při šesté fázi konstrukce univerzitní budovy). Hlavní myšlenkou budovy je situovat veškeré prostory tak, aby tvořily jakýsi řetězec (kruh) kolem centrálního průchodu knihovny. V centru knihovny jsou tak schody, které vedou čtyřmi patry. Pro čtenáře jsou však přístupná pouze tři patra knihovny. V přízemí schody vedou k výpůjčnímu fondu a regálům s denním tiskem a aktuálními čísly periodik, v prvním patře pak do prostoru s několika pracovními stanicemi.

V přízemí a prvním patře najdeme volně přístupný fond ve tvaru kvadrantu. V prvním patře dále najdeme čítárny, studovny pro jednotlivce i skupiny, kanceláře a úložné prostory. Knihovna disponuje čtyřmi učebnami s počítači; dvěma místnostmi pro skupinovou práci (také vybavené počítači), jež je možno rezervovat; uzamykatelnými skřínkami a vozíky pro dlouhodobě prezenčně vypůjčené materiály; čtenáři dále mohou využít tiskárny, kopírovací stroje, skenery, čtečky mikrofilmů a bezdrátové připojení k internetu. V druhém patře knihovny je patnáct studijních koutků vyhrazených pouze pro studenty Univerzity v Oulu, kteří pracují na závěrečných pracích. Tyto místnosti jsou přístupné na základě žádosti, která musí obsahovat doporučení vedoucího práce, a to po dobu 4 měsíců. V knihovně jsou nainstalovány stroje pro samoobslužné půjčování i vracení materiálů a číselný systém se světelnou tabulí kvůli přístupu k pultu služeb. Pro lepší rozhled jsou po knihovně rozmístěny orientační značky, a to nejen ve finštině a švédštině, ale i v angličtině.

V knihovně Pegasus je uchovávána téměř polovina z celkového fondu univerzitní knihovny. Fond je zaměřen na knihy a periodika z oborů humanitních věd, školství, ekonomie a hospodářství a informačních studií, knihovna ale také uchovává fond povinných výtisků a fond materiálů Evropské unie. U pultu služeb také nalezneme sbírku článků, jejichž autory jsou studenti či zaměstnanci univerzity.

2.3. Knihovny Univerzity Východního Finska (Itä-Suomen yliopiston kirjasto)

25. března 1966 byl finskou vládou podepsán zákon zakládající dvě nové univerzity ve východním Finsku. Jednalo se o Joensuun korkeakoulun (Vysoká škola v Joensuu) a Kuopion korkeakoulun (Vysoká škola v Kuopio). Vysoká škola v Joensuu byla otevřena v roce 1969, Vysoká škola v Kuopio v roce 1972. V té době obě vysoké školy fungovaly na dočasných pracovištích, základní kámen nového kampusu v Kuopio byl položen v roce 1976 a v Joensuu o rok později. V roce 1972 byla také působnost nemocnice v Kuopio přesunuta pod správu Vysoké školy. V roce 1984 se obě vysoké školy přejmenovaly na univerzity a založily své fakulty. Během následujících let byly uzavírány různé menší školy v okolí obou univerzit a jejich obory byly přesunuty na univerzity. Až do začátku 20. století byly postupně otevírány nové obory. Díky spolupráci s Technologickou univerzitou v Lappeenranta bylo v roce 2001 poprvé možné dokončit magisterská studia na obou univerzitách. Na základě plánu Ministerstva vzdělávání a kultury týkajícího se strukturálního rozvoje finského vyššího vzdělávání se obě univerzity rozhodly pro větší vzájemnou spolupráci a v roce 2006 započaly pracovat na projektu Univerzitní federace východního Finska. Následujícího roku byly podepsány příslušné smlouvy a pod záštitou Ministerstva spojená univerzita získala právo organizovat studium stomatologie, stejně jako další ekonomické obory. V roce 2010 začala pracovat univerzita s novým jménem - Univerzita Východního Finska.

Univerzita má nyní 4 fakulty. Filozofická fakulta je největší fakultou Univerzity Východního Finska. Je situovaná v univerzitním kampusu Joensuu a Savonlinna a zahrnuje Katedru humanitních studií, Katedru pedagogie a psychologie, Teologickou katedru a Katedru aplikované pedagogiky a vzdělávání učitelů. Fakulta přírodních věd a lesnictví má část v Kuopio a část v Joensuu. Je tvořena 2 katedrami (Katedra výpočetní techniky, Katedra lesnictví), 5 ústavů (Ústav aplikované fyziky, Ústav biologie, Ústav chemie, Ústav environmentální vědy, Ústav fyziky a matematiky) a patří k ní i Mekrijärvi výzkumná stanice v Ilomantsi a SIB-laboratoře v Kuopio a Jounsuu. Fakulta lékařských věd sídlí v Kuopio a je tvořena Katedrou medicíny, Katedrou farmacie, Ústavem ošetřovatelství, A.I. Virtanen Institutem pro molekulární vědy, Laboratořemi živočišného centra a spravuje také Biocentrum Kuopio, což je výzkumné středisko molekulární medicíny, oblasti výzkumu léčiv a biotechnologie. Fakulta sociálních věd a obchodních studií má ústavy ve všech třech

univerzitních kampusech. Zahrnuje Ústav geografických a historických studií, Ústav obchodu, Ústav práva, Ústav zdravotnictví a sociálního řízení a Ústav společenských věd.

Univerzita má v současné době 15 012 studentů a 2 596 zaměstnanců. Její rozpočet se pohybuje kolem 236 milionu euro ročně.

Původní knihovny univerzit byly v roce 2010 sloučeny a vznikl tak jeden správní subjekt zahrnující knihovny v kampusech Kuopio, Joensuu a Savonlinna spolu s knihovnou Fakultní nemocnice v Kuopio [Itä-Suomen yliopisto, 2012]. Knihovny mají společného ředitele a následně společné vedoucí jednotlivých oddělení. Celkem by v knihovnách mělo pracovat 80 zaměstnanců (přičemž například v knihovně kampusu Savonlinna pracuje pouze 5 lidí), jejichž věkové rozhraní se pohybuje kolem 50 let. Vedoucí jednotlivých oddělení i další zaměstnanci se účastní každodenních video konferencí a několikrát měsíčně (zpravidla 2-3x) se konají schůze přímo v knihovnách, kam pracovníci dojíždění.

2.3.1. Fond

Fond kampusových knihoven Univerzity je tematicky zaměřen na obory nabízené univerzitou. Souhrnně knihovny vlastní téměř 500 000 tištěných monografií, 7 256 titulů tištěných periodik, téměř 310 000 elektronických monografií, 17 153 titulů elektronických periodik a zpřístupňují 281 databází. Fond je řazen dle MDT a NLM (klasifikace Národní lékařské knihovny USA).

V knihovnách jsou hodně využívány elektronické materiály, a to především s tematikou farmacie a lékařství. Knihovny také uchovávají fond povinných výtisků. Fond povinných výtisků je zpracován v katalogu Fennica. Tištěné materiály knihoven jsou zaznamenány v katalogu Josku, elektronické materiály jsou zpřístupněny přes portál Nelli. Knihovny také vlastní speciální kolekce, které jsou z většiny tvořeny darovanými svazky monografií s nejrůznější tematikou (příkladem může být kolekce materiálů souvisejících s Kalevalou - finským národním eposem, zahrnující jak finské, tak překladové verze tohoto díla).

2.3.2. Služby

Knihovny nabízejí všechny standardní služby, jako jsou možnosti kopírování a tisku, připojení k internetu, meziknihovní výpůjčky apod. Knihy mohou být dováženy i z Národního depozitáře v Kuopio, ale kvůli vyšším poplatkům je preferován převoz knih mezi jednotlivými kampusovými knihovnami. Knihovna nabízí i vzdálený přístup ke svým elektronickým materiálům.

V knihovně se také konají kurzy vyhledávání informací, které jsou povinné pro téměř všechny studenty Univerzity (výjimkou jsou studenti humanitních studií a teologie).

Každoročně je pořádáno asi 440 hodin těchto kurzů. Otevírací hodiny knihoven se samozřejmě liší, ale obecně platí, že jsou knihovny otevřeny od pondělí do soboty.

2.3.3. Kampusová knihovna v Kuopio

Knihovna kampusu Kuopio je situovaná v budově univerzity. Tato knihovna využívá služeb blízkého Národního depozitáře a nechává odvázet všechny starší a nepoužívané tituly. Proto je její fond tištěných materiálů uchovávaných v knihovně velmi malý. Knihovna obecně patří k těm menším, neboť nepotřebuje tolik skladovacích prostor.

V knihovně najdeme 4 místnosti pro skupinovou práci, 60 pracovních míst s počítači a výukové centrum s dalšími 100 počítači.

Kromě regulérního pultu služeb, kde jsou k zastížení minimálně dva pracovníci, je v knihovně ještě speciální informační stánek, který je otevřen jen 3 hodiny denně, a řeší jen IT problémy.

2.4. Knihovny Univerzity v Jyväskylä (Jyväskylän yliopiston kirjasto)

Univerzita v Jyväskylä datuje své počátky do roku 1863, kdy byl založen první finský Pedagogický seminář. Škola začínala s 16 zaměstnanci a 49 studenty. V roce 1934 byl seminář přejmenován na Pedagogickou školu v

Jyväskylä a o 10 let později bylo Škole povoleno udělovat magisterské a doktorské tituly. Byly zakládány nové fakulty a v roce 1966 se Škola stala univerzitou s 5 fakultami. Dnes má Univerzita fakult sedm (Fakulta humanitních studií, Fakulta informačních technologií, Pedagogická fakulta, Fakulta sportu, Fakulta matematiky a přírodních věd, Fakulta sociálních věd, Fakulta obchodu a ekonomie), přičemž Fakulta sportu je jediná v celém Finsku.

Univerzita má téměř 15 000 studentů a 1431 zaměstnanců [Jyväskylän yliopisto, 2012]. Univerzitní kampus je situován blízko centra města Jyväskylä. Univerzitní budovy jsou dílem architektů Alvara Aalta a Arta Sipinena.

Knihovna Univerzity v Jyväskylä byla založena v roce 1912. Původně existovalo pět kampusových knihoven, některé byly ale spojeny. Dnes tedy existuje hlavní knihovna, dvě kampusové knihovny (Mattianniemi a Ylistörinne), tři větší a několik menších ústavních knihoven. V posledních letech knihovna navázala spolupráci s knihovnou Univerzity v Tampere, ale nejedná se o takový stupeň kooperace, jaký je možno vidět například u knihoven Univerzity Východního Finska a knihovny se rozhodně neplánují nijak spojit do jednotného celku.

Budova hlavní knihovny Univerzity v Jyväskylä je z roku 1974. Byla navržena architektem Artem Sipinenem, který pracoval i pro slavného finského architekta Alvara Aalta. Budova má celkem 5 pater. Tři patra slouží čtenářům, dvě podzemní jsou skladovací prostory. V prvním patře jsou situovány abecedně seřazené učebnice a skripta. V druhém patře jsou materiály humanitních oborů. Ve třetím patře jsou zařazeny ostatní vědy (tzv. tvrdé vědy, přírodní vědy, medicína apod.). Je zde kolekce lékařských knih a časopisů, čítárny časopisů, studovny a kanceláře administrativních pracovníků.

V přízemí knihovny se nachází kavárna. Prostory kavárny ale nejsou od knihovny nijak odděleny, proto je v knihovně celkem hlučno. Pracovníci knihovny se snaží tento problém vyřešit. Navrhli například oddělit knihovnu a kavárnu skleněnou stěnou, což se nesetkalo s pozitivním ohlasem architektů, kteří odkazují na autorská práva a nemožnost zasahovat do původního architektonického plánu knihovny. Tuto diskuzi pracovníci knihovny vedou s architekty už téměř 7 let a stále se neblíží účinnému řešení.

Organizačně je knihovna tvořena 4 odděleními, na která dohlíží ředitel knihovny (v současné době Kimmo Tuominen). Každé oddělení má vlastního odpovědného vedoucího. Knihovna má Oddělení akvizice, Oddělení fondu, které je zodpovědné za katalogizaci a uchovávání fondu povinných výtisků; Oddělení zákaznického servisu, které má na starosti kampusové knihovny, pulty služeb, čítárny a sklady; a Oddělení informačního servisu, které je tvořeno informačními specialisty.

Knihovna celkem zaměstnává asi 70 lidí a nabízí minimálně jednu pozici praktikanta ročně. Struktura zaměstnanců se v nedávné době značně měnila, především kvůli automatizaci knihovnických procesů. Zatímco dříve bylo potřeba více knihovníků, dnes knihovna zaměstnává především informační specialisty.

2.4.1. Fond

Knihovní fond se skládá z téměř 1,5 milionu monografických svazků a 7 500 titulů tištěných časopisů. Uživatelé mají přístup k několika finským i zahraničním databázím a také k 20 000 elektronickým periodikům. Součástí fondu je kolekce povinných výtisků, kterou zpřístupňuje hlavní univerzitní knihovna. Svazky z této kolekce jsou ve skladech hlavní knihovny připravené k prezenčním výpůjčkám. Čtenář si může jednotlivé svazky prezenčně půjčit až na 180 dní a ukládat je do vlastní (knihovnou přidělené) police buď přímo v knihovně, nebo ve skladu. Další součástí fondu jsou speciální kolekce. Knihovna vlastní kolekci maďarských a estonských publikací, získaných především formou daru. Dále vlastní kolekci materiálů Evropské unie a speciální kolekci s tematikou sportu, či kolekci Libraria - knihy s kulturní, historickou nebo bibliofilskou hodnotou. Nejvzácnějším svazkem této kolekce je kniha *Missale Aboense*, první kniha vytištěná na území Finska, z roku 1488. Knihovna na kolekci Libraria stále pracuje a cílem je získat co nejvíce knih vytištěných do roku 1501 či dalších vzácných materiálů. Knihovní katalog se jmenuje JYKDOK

Rozpočet knihovny činí přibližně 7,2 milionu euro, z čehož 2,3 milionu euro je určeno na akvizici materiálů. V současné době knihovna nakupuje převážně elektronické materiály (z důvodu šetření místa pro ukládání kolekce povinných výtisků), výjimkou jsou materiály z oblasti humanitních oborů, které se nakupují i tištěné. Knihovní fond tvoří spíše novější publikace, proto se jedná o mladou kolekci. Všechna skripta a učebnice jsou situována do prvního patra hlavní knihovny, kde jsou řazeny abecedně, a jsou k dispozici ke krátkodobým výpůjčkám (přes noc, přes víkend). Fond je na regálech řazen dle třídíku MDT.

Přibližně třikrát ročně knihovna vyřazuje starší a méně používané či nepotřebné materiály a pořádá akci "Come and take your pick", kdy tyto materiály vystaví v knihovně

k rozebrání. Tyto akce jsou mezi čtenáři již velmi známé a knihy si neodnáší pouze studenti, ale téměř všichni občané města Jyväskylä.

2.4.2. Služby

Čtenáři mohou využít strojů na samoobslužné půjčování a vracení materiálů, které jsou v knihovně nainstalovány od září roku 2011 (toto však neplatí pro fond povinných výtisků). V knihovně také funguje systém samoobslužného vyzvedávání rezervovaných materiálů. Pracovníci knihovny požadované svazky jednoduše připraví na určené místo a čtenář si je sám vyhledá a zaregistruje k vypůjčení. Tento systém zde funguje již dva roky a během té doby se nevyskytl žádný problém (například se nikdy nestalo, že by si čtenář vypůjčil i materiály připravené pro někoho jiného). Po celém univerzitním kampusu jsou umístěny stejné stroje na kopírování i tisk, které můžou studenti i další čtenáři využívat, stejně jako bezdrátové připojení k internetu.

Knihovna má velmi dlouhou otevírací dobu: od pondělí do čtvrtka od 8 do 20, v pátek od 8 do 18, v sobotu a dokonce i v neděli od 9 do 16 hodin, v neděli je ale přístupné pouze první patro knihovny s kolekcí učebnic a skript a pracovními místy s počítači. Pult služeb má oproti knihovně zkrácenou pracovní dobu (pondělí až pátek od 10 do 18 hodin). Během otevírací doby lze v knihovně ve speciální učebně skládat on-line zkoušky z předmětů, které tuto možnost nabízejí.

Pro zájemce knihovna nabízí kurzy vyhledávání informací a to on-line, či přímo v knihovně s informačním specialistou. Na svých webových stránkách také bezplatně zpřístupňuje materiály k samostudiu. Uživatel knihovny má možnost domluvit si schůzku se specialistou on-line přes webové stránky či přímo v knihovně u pultu služeb. Studenti univerzity mají tuto službu zdarma, ostatní čtenáři většinou platí poplatky.

Knihovna nabízí i publikační servis pro tištěné i elektronické knihy a absolventské práce.

2.5. Knihovny Univerzity v Tampere (Tampereen yliopiston kirjasto)

Univerzita započala svou činnost v Helsinkách v roce 1925 pod názvem "Občanská akademie". Ve 40. letech 19. století Akademie zavedla studijní programy sociální péče a knihovnictví. V 60. letech byla přestěhována do

Tampere a do roku 1966 se rozrostla v univerzitu s několika fakultami (a také byla přejmenována na Univerzitu v Tampere). Na počátku roku 2011 byl fakultní systém zrušen a jednotlivé fakulty a ústavy byly přeorganizovány do tzv. systému kateder. Univerzita má nyní 9 kateder: Institut biomedicínských technologií, Katedra informačních věd, Katedra managementu, Pedagogická katedra, Katedra jazyka, překladu a literárních studií, Lékařská katedra, Katedra zdravotních věd, Katedra komunikace, médií a divadla, Katedra sociálních a humanitních věd.

Univerzita v současné době registruje přes 15 000 studentů a téměř 2 000 zaměstnanců.

Knihovna Univerzity v Tampere vznikla také již v roce 1925 jako knihovna Občanské akademie. V té době však vlastnila jen minimum materiálů. Po přestěhování univerzity i knihovny do Tampere se však začala knihovna rychle rozvíjet a pohotově se přizpůsobila podmínkám doby a novým technologiím. V roce 1988 byl v knihovně nainstalován VTLS systém (Virginia Tech Library Systems) a začala automatizace všech knihovních procesů. Na počátku 90. let 20. století již počítače hrály klíčovou roli v práci knihovny. V roce 2001 začala knihovna používat on-line katalog TAMCAT a od roku 2005 zpřístupnila elektronické materiály v rámci portálu Nelli [Tampereen yliopisto, 2012].

Knihovní síť Univerzity v Tampere je tvořena hlavní knihovnou, knihovnou Humanika, zaměřenou na humanitní vědy a pedagogiku, a knihovnou Tertio, zaměřenou na zdravotní vědy. Hlavní knihovna sídlí v budově Linna (postavena v roce 2006) v hlavním univerzitním kampusu.

2.5.1. Fond

Knihovna Univerzity v Tampere vlastní přibližně 500 000 svazků tištěných materiálů a 380 000 titulů elektronických materiálů. Hlavní knihovna má fond zaměřený převážně na informační zdroje z oborů informačních věd, managementu, sociálních věd, umění, hudby a řečnictví. Dále také vlastní učebnice a skripta všech oborů vyjma zdravotních věd (umístěny v knihovně Tertio). Humanika soustředí svůj fond na oblast humanitních věd a pedagogie. Její kolekce zahrnuje témata historie, anglické filologie, skandinávských jazyků, francouzštiny, německého jazyka a kultury, slovanské filologie, lingvistiky, translatologie, literární historie

a kritiky a pedagogie. Knihovna Tertio získává materiály hlavně z oblasti medicíny. Knihovna bývala Dokumentačním centrem Evropské unie, proto ještě uchovává některé materiály výsledné kolekce. Fond dále zahrnuje úřední publikace, dizertace od roku 2003, statistické materiály a sbírky, které knihovně darovali profesori či spisovatelé. V hlavní knihovně jsou přístupné časopisy z aktuálního roku a finský denní tisk. Knihovna také dříve sloužila jako depozitář materiálů s tematikou Spojených států amerických, ale tuto činnost ukončila v roce 2007. Učebnice a skripta v čítárnách jsou seřazeny abecedně, pro ostatní materiály knihovna používá vlastní třídění, které je založeno na principu Deweyho desetinného systému.

Část knihovny s prezenčními svazky učebnic a skript je přístupná 24 hodin denně 7 dní v týdnu studentům s čipovou kartou. Materiály mohou být krátkodobě vypůjčeny (přes noc nebo víkend), ale vždy musí minimálně jeden výtisk titulu zůstat v knihovně.

Svazky, které knihovna vyřadila ze svého fondu, nabízí čtenářům k prodeji.

2.5.2. Služby

Knihovna má otevírací dobu vždy od pondělí do pátku od 8 do 19 hodin. V sobotu je zavřeno, ale čtenáři (studenti s kartou) mají 24/7 přístup do čítárny. Pult služeb má zkrácenou pracovní dobu. Knihovna je vybavena čtečkou mikrofilmů, přístroji na tisk a kopírování, počítači (na které je potřeba heslo k přihlášení) a jedním počítačem se skenerem. Jeden počítač k přihlášení heslo nevyžaduje, protože je určen pro neregistrované návštěvníky knihovny. Meziknihovní výpůjční služba funguje pouze tehdy, je-li přítomen někdo z příslušných pracovníků, a je zpoplatněna. Pro lepší orientaci je knihovna vybavena orientačními popisky ve finštině, švédštině i v angličtině.

Knihovna dále disponuje výukovým centrem, kde jsou pořádány kurzy informačního vyhledávání (pro některé studenty jsou povinné), místností pro skupinovou práci, jež je možno rezervovat on-line a dvěma učebnami pro předměty z oboru obchodní administrativy či informačních a sociálních věd. V blízkosti kolekce tištěných periodik jsou umístěny pracovní stanice, které umožňují přístup k elektronickým periodikům a článkům. Pro zaměstnance univerzity je v knihovně k dispozici místnost pro video-konference (maximálně pro 4 osoby). Místnost je přístupná v pracovní dny od 9 do 17 hodin a její využití je zpoplatněno.

V hlavní knihovně jsou dva stroje na samoobslužné půjčování materiálů a jeden stroj na vracení materiálů. V jejím přízemí je také situováno knihkupectví akademické literatury.

2.6. Knihovny Univerzity v Turku (Turun yliopiston kirjasto)

Když v roce 1917 Finsko vyhlásilo svou nezávislost na Rusku, ve Finsku již existovala Univerzita v Helsinkách, ale tato v té době studia organizovala ve švédštině. Bylo tedy třeba založit univerzitu, která by nabízela studia ve finském jazyce. Za tímto účelem byla uspořádána rozsáhlá sbírka, do které se zapojilo přes 22 040 dárců. V roce 1920 proto mohla být založena Turun yliopisto (Univerzita v Turku). Na konci 40. let 20. století Univerzita obdržela pozůstalost po bratřích Joutsenech, kteří si vydělali jmění hledáním zlata v Yukonu v Kanadě. Pozůstalost zahrnovala veškerý jejich majetek včetně zlata, proto mohly být započaty práce na nových univerzitních budovách. Univerzita byla přemístěna z původní jediné budovy (Phoenix budova na náměstí v Turku) do komplexu vybudovaného na dnes přezdívaném Univerzitním vrchu (Yliopistonmäki) [Turun yliopisto, 2008]. Jako první byla dokončena budova nové knihovny, kam byla knihovna přestěhována v roce 1954.

TURUN YLIOPISTO
KIRJASTO

V roce 2010 byla s Univerzitou v Turku sloučena Ekonomická škola v Turku, která nyní tvoří jednu ze sedmi univerzitních fakult (Fakulta humanitních studií, Fakulta Matematiky a přírodních věd, Lékařská fakulta, Právnická fakulta, Fakulta sociálních věd, Pedagogická fakulta a Fakulta ekonomie v Turku). Univerzita registruje přes 21 000 studentů a ročně přijme až 1 500 zahraničních studentů z 85 zemí světa. Zaměstnává 3 500 lidí. Univerzita je známá pro svůj výzkum v oblasti molekulárních biologických věd. Roční rozpočet univerzity se pohybuje kolem 220 milionů eur.

Knihovna Univerzity v Turku byla založena roku 1921 a otevřena o rok později. Ihned zpočátku knihovna vlastnila fond o 100 000 svazcích, které získala darem. V roce 1919 byla stanovena jednou z knihoven uchovávajících fond povinných výtisků, což společně s dalšími dary, nákupy a výměnami knih přispělo k rychlému růstu knihovního fondu. Prvním ředitelem knihovny byl magistr Volter Kilpi (knihovnu vedl v letech 1921-1939). V roce 2000 budova knihovny prošla renovací a nyní se opravují i další kampusové knihovny.

Univerzita měla původně 5 fakultních knihoven, které pracovaly jako samostatné jednotky, ale stejně jako v celém Finsku byl systém přeorganizován. Nyní se knihovní síť skládá z hlavní knihovny, knihovny učebnic a skript a třech speciálních oborových knihoven, Anthropos (pedagogie, sociální vědy, právo, ekonomie), Logos (humanitní obory), Protos (medicína, stomatologie, ošetřovatelství, matematika, přírodní vědy). Organizační jednotky jsou pro všechny knihovny společné, tzn. např. oddělení katalogizace se stará o fondy všech univerzitních knihoven.

Knihovny mají dohromady 100 zaměstnanců, z čehož polovina pracuje v hlavní univerzitní knihovně.

2.6.1. Fond

Fond knihoven Univerzity v Turku je tvořen dvěma velkými kolekcemi - kolekcí Fennica, zahrnující všechny publikace vytištěné ve Finsku nebo týkající se Finska, tvořenou fondem povinných výtisků získávaných od roku 1919; a kolekcí Genera, zahrnující ostatní zdroje. Kolekce jsou zpracované ve dvou katalozích. Fennica je ukládána v hlavní knihovně, oborová literatura je roztríděna mezi oborové knihovny. V oborových knihovnách je fond volně přístupný, v hlavní knihovně si čtenář materiály musí vyžádat a počkat na jejich doručení. Učebnice, skripta jsou běžně přístupné k výpůjčkám na 2 týdny, ostatní materiály na 4 týdny. V roce 2009 knihovně přibyly fondy Ekonomické univerzity v Turku, knihovny v Pori (fond literatury s tematikou pedagogiky) a kolekce Rauma (kombinovaná kolekce knihoven v Tampere, Turku a staré univerzity v Turku). Knihovní katalog se jmenuje Volter a nabízí vyhledávání ve finštině, švédštině a angličtině.

Knihovna také vlastní rozsáhlý fond finského denního tisku a to tištěný i převedený na mikrofilmy. Celkový fond knihoven čítá na 2 miliony monografií, 28 300 titulů tištěných periodik a 17 800 titulů elektronických periodik, či 27 000 svazků učebnic a skript. Knihovna se snaží vybudovat fond elektronicky přístupných absolventských prací. Ve Finsku neplatí povinnost publikovat svou absolventskou práci elektronicky, proto se univerzita rozhodla podporovat knihovní snahu o vybudování elektronické databáze závěrečných prací tím, že studentům, jež svojí práci publikují i v elektronické verzi, proplatí náklady spojené s publikováním verze tištěné.

Fond je zpracován v knihovním systému MARC21, používaném od roku 2008 (dříve byl v knihovně nainstalován MARCfin). Knihovní databáze je přístupná přes systém Aleph. Na regálech je fond organizován dle MDT, ale ve skladu je ještě možné najít signatury se starší klasifikací, kterou navrhl první knihovník univerzitní knihovny, Volter Kilpi. Tato klasifikace byla založena na německém a švédském systému a byla upravena tak, aby se co nejvíce šetřilo místem, tzn. knihy stejného či podobného formátu byly řazeny k sobě. Klasifikace byla tvořena následujícím způsobem:

- na prvním místě stálo malé písmeno označující kolekci: *s* (Suomi) pro Fennicu, *a* pro ostatní kolekce,

- na druhém místě bylo naznačeno téma knihy vyjádřené velkým písmenem. Téma bylo vyjadřováno pomocí třídíku Švédské národní knihovny. Třídík měl několik skupin a podskupin, např. A značí knihovnictví, D filozofii, K historii či R matematiku,
- následovalo označení velikosti vyjádřeno římskou číslicí. Volter Kilpi navrhl 5 kategorií velikostí s přesně specifikovanými rozměry (k určování velikosti knihy se následně používalo speciální pravítko, kde byly jednotlivé velikostní kategorie vyznačeny)
- na poslední místo byla dosazována arabská číslice označující pořadí knihy na regále.

Signatury jednotlivých svazků pak mohly vypadat následovně: s. *G. II. 613*, s. *Adtb. II. 819*, apod. Postupem doby docházelo v klasifikaci k úpravám. Roku 1993 knihovna přestala tuto klasifikaci používat úplně, ale je možné ještě najít její pozměněnou formu v záznamech ve formátu MARC (PÄÄ Genera A.II.592; PÄÄ Genera c P.III.321). Od roku 1993 jsou v knihovních záznamech používány hesla Subject headings. Kromě šetření místem se knihovna snaží šetřit i elektřinu. Každý regál je vybaven samostatným osvětlením, takže čtenář si rozsvítí světlo, kde zrovna potřebuje, a při odchodu opět zhasne.

2.6.2. Služby

Knihovna čtenářům poskytuje kvalitní služby. K dispozici jsou vždy minimálně 3 informační specialisté, kteří čtenáři pomohou s jeho problémem. Jsou pořádány kurzy vyhledávání informací. Tyto kurzy jsou bezplatné a nepovinné. Student univerzity může kurz navštívit dokonce několikrát - základní kurz v prvním ročníku studia a pak kurz vyhledávání zdrojů k závěrečné práci. Za samotné vypracování rešerše pracovníkem knihovny už jsou však účtovány poplatky.

Knihovna disponuje několika čítárnami, které jsou největší v Turku. V září 2011 v knihovně probíhal zajímavý experiment. V knihovně potichu hrála hudba, která měla pomoci lepšímu soustředění na studium.

Funguje zde automatický prodlužovací systém, výpůjční doba materiálu může být prodloužena až na rok, pokud na titul není zadána rezervace, nebo na čtenářském kontě není dluh.

3. Závěr

Finsko je známo svou komplexní knihovní sítí. Na univerzitní knihovny jsou však kladeny rozdílné a často větší požadavky než na běžné veřejné knihovny. Závěr této bakalářské práce se soustředí na otázku, zda finské akademické knihovny tyto požadavky splňují.

Jeden z prvních požadavků je zaměřen na akvizici. Univerzitní knihovny by měly získávat odbornou literaturu tak, aby pokrývaly současné i budoucí potřeby čtenářů. Finské akademické knihovny obecně tento požadavek berou velmi vážně. Jednotlivé knihovny zajišťují literaturu podle oborů nabízených univerzitou, literaturu příbuzných či okrajových oborů, učebnice a skripta, periodika a seriály, a to v různých formách. U oborů s rychlým zastaráváním informací knihovny nakupují převážně elektronické publikace, u humanitních a sociálních oborů jsou stále nakupovány publikace spíše tištěné. Knihovny nakupované materiály diskutují s příslušnými odděleními univerzity a berou v potaz i žádosti čtenářů (formulář o požadované publikaci může být vyplněn v knihovně či on-line na webových stránkách knihovny). Knihovny pro své čtenáře zpřístupňují mnohé národní i mezinárodní databáze.

Fond univerzitních knihoven by měl být studentům a pedagogům přístupný v co největší možné míře. Ve Finsku knihovny zpřístupňují veškeré své kolekce. Část fondu je určena pouze k prezenčnímu studiu v knihovních čítárnách, ale i zde jsou výjimky. Učebnice a skripta z prezenčního fondu jsou často dostupné ke krátkodobým absenčním výpůjčkám, tzn. přes noc či přes víkend. Pravidlem však je, že alespoň jeden výtisk každého titulu musí zůstat v knihovně. Čtenáři v knihovnách mohou využívat automatizovaných strojů k samoobslužnému půjčování publikací, mohou si vyžádat potřebnou publikaci z knihovního skladu či zarezervovat právě absenční materiál. V některých případech jsou po univerzitním kampusu rozmístěny stroje na vracení vypůjčených dokumentů, takže student ani nemusí navštívit knihovnu. Samozřejmostí je i služba meziknihovních výpůjček, a podle zdrojové knihovny jsou odvozeny poplatky za službu. S přístupností fondu souvisí i otevírací hodiny. Knihovny mají většinou otevřeno od pondělí do soboty od 8 hodin rána do 20 hodin večer. Pracovní doba informačních kiosků poskytujících služby je většinou zkrácená, ale čtenáře toto nijak neomezuje. Některé knihovny zavedly i otevírací dobu v neděli, kdy například otevírají jen určité části knihoven. Knihovna Univerzity v Tampere čtenářům poskytuje neomezený přístup k prezenční části fondu ve speciální studovně. Studovna se otevírá studentskou čipovou kartou a je přístupná 24 hodin denně 7 dní v týdnu.

Knihovní fondy jsou z většiny v knihovně řazeny dle běžných klasifikací: Mezinárodní desetinné třídění, NLM (klasifikace Národní lékařské knihovny USA), Deweyho desetinné třídění. Záznamy dokumentů v katalogu krom těchto klasifikací ještě obsahují předmětová hesla. Studentům jsou nabízeny prezentace fondu jednotlivých knihoven tak, aby se v knihovně orientovali, aby byli schopni nalézt požadovaný dokument.

Knihovny samozřejmě poskytují rešeršní služby. Navíc ale pořádají pravidelné kurzy vyhledávání informací, kde studenty učí používat zpřístupňované databáze a elektronické zdroje. Na některých univerzitách jsou tyto kurzy povinné, na jiných nejsou, ale všechny knihovny bezplatně poskytují minimálně základy vyhledávacích dovedností. Studentům jsou v pracovní době k dispozici informační specialisté, kteří jsou schopni rychle pomoci a poradit.

U univerzitních knihoven jsou kladeny vysoké požadavky na technické a prostorové vybavení knihoven. Všechny univerzitní knihovny ve Finsku jsou moderně zařízené a vybavené vyspělou technologií. Uživatelům jsou k dispozici počítače, kopírovací stroje, tiskárny, skenery, čtečky mikrofilmů apod. V knihovnách jsou běžná uzavřená studijní místa pro jednotlivce, které je většinou potřeba zarezervovat předem a jsou určena pro studenty pracující na závěrečných pracích. Zároveň knihovny disponují místnostmi pro skupiny, kde mohou studenti společně pracovat, aniž by rušili své okolí. Tiché čítárny a studovny s referenční literaturou není ani potřeba zmiňovat.

Knihovny musejí splňovat podmínky přístupnosti materiálů pro handicapované uživatele. Většina knihoven je bezbariérová. Internetové stránky knihoven splňují mezinárodní kritéria dostupnosti (Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0 apod.).

Finské akademické knihovny vskutku splňují požadavky, které jsou na ně kladeny. Svým čtenářům poskytují vyspělé služby a výborné místo k jejich studijní či vědecké práci. Snaží se neustále zlepšovat poskytované služby a knihovní prostředí. Rychle reagují na nové trendy a technologie. Finské univerzitní knihovny můžou sloužit za vzor v dalších zemích.

4. Seznam použité literatury

- FINSKO. OIKEUSMINISTERIÖ. *Universities Act 558/2009 (As amended up to 315 /2011) Section 70. National Library (Unofficial translation)* [on-line]. Helsinky (Finsko): Oikeusministeriö, 2012. Dostupné z: <http://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1997/en19970645.pdf>
- FINSKO. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ, 2006a. Libraries in Finland. *Ministry of Education and Culture, Finland* [on-line]. Helsinky (Finsko): Opetus- ja kulttuuriministeriö [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/?lang=en>
- FINSKO. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ, 2006b. Education. *Ministry of Education and Culture, Finland* [on-line]. Helsinky (Finsko): Opetus- ja kulttuuriministeriö [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/?lang=en>
- FINSKO. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖ. KOTA - Tietokanta [on-line]. Helsinky (Finsko): Opetus- ja kulttuuriministeriö, 1981- [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <https://kotaplus.csc.fi/on-line/Etusivu.do?lng=en>
- ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO. University of Eastern Finland Library. *University of Eastern Finland* [on-line]. Kuopio (Finsko): Itä-Suomen yliopisto, ©2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.uef.fi/kirjasto>
- JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO. *University of Jyväskylä* [on-line]. Jyväskylä (Finsko): Jyväskylän yliopisto, ©2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: https://kirjasto.jyu.fi/homepage?lang=eng&set_language=en&keyword=etusivu
- KANSALLISKIRJASTO. Fennica: The Finnish National Bibliography [on-line]. Helsinky (Finsko): Kansalliskirjasto, ©2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <https://fennica.linneanet.fi/vwebv/searchAdvanced>
- KANSALLISKIRJASTO. History. *The National Library of Finland* [on-line]. Helsinky (Finsko): Kansalliskirjasto, 2006, aktualizace 2011-09-19 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.nationallibrary.fi/infoe/introduction/historia.html>
- KANSALLISKIRJASTO. Legal Deposit Office. *The National Library of Finland* [on-line]. Helsinky (Finsko): Kansalliskirjasto, 2007, aktualizace 2012-03-13 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.nationallibrary.fi/publishers/deposit.html>
- LAPIN KORKEAKOULUKONSERNI. Lapland University Library. *The Library of the Lapland University Consortium* [on-line]. Rovaniemi (Finsko): LUC Kirjasto, ©2010 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: http://kirjasto.luc.fi/In_English/University_Library.iw3
- OECD: The Organisation for Economic Co-operation and Development. Tertiary education graduation rates. *Education: Key Tables from OECD* [on-line]. USA, Francie: OECD, 2010 [cit. 2012-05-20]. ISBN 9789264084056. Dostupné z: <http://dx.doi.org/10.1787/20755120-2010-table1>
- OULUN YLIOPISTO. About Us. *University of Oulu* [on-line]. Oulu (Finsko): Oulun yliopisto, ©2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www oulu.fi/english/about-us>
- TAMPEREEN YLIOPISTO. Tampere University Library. *University of Tampere* [on-line]. Tampere (Finsko): Tampereen yliopisto, ©2012 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.uta.fi/kirjasto/en/index.html>

TURUN YLIOPISTO. Our History. *University of Turku* [on-line]. Turku (Finsko): Turun Yliopisto, 2008 [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://www.utu.fi/en/university/history/>

VALLINKOSKI, Jorma. *The history of the University library at Turku. 1, 1640-1722.* Helsinki : Helsingin yliopiston kirjasto, 1948. 282 s.

VALLINKOSKI, Jorma. *The history of the University library at Turku. 2, 1722-1772.* Helsinki: Helsingin yliopiston kirjasto, 1975. 248 s.